Hakim Bhabadi'ye genel bakış

Allâme Molla Abdullah Behabâdî Yezdî'yi Kısaca Tanıyalım

Molla Abdullah Behabâdî Yezdî olarak nam salmış Ahund Molla Necmûddîn Abdullah ibn Şehabûddîn Hüseyin Behabâdî Yezdî, Şiî dünyasının bilge ve ilim sahibi, mantık ehli fakihlerinden biri olup hicretin 10. yüzyılında Yezd şehrinin 210 km. güneydoğusunda yer alan Behabâd kasabasında doğmuş ve 1573 yılında vefat etmiştir.[1] Behabâdî, Safevî sarayı ile var olan etkili irtibatı sayesinde Şiaların sorunlarıyla yakından ilgilenip bir nevi Şiiliğin yayılmasında da önemli bir rol oynamıştır. Bunun yanı sıra başta fıkıh olmak üzere mantık ilminde de çok mahir bir üstat olup önemli eserlere imza atmıştır. Bunlardan en önemlisi *'Molla Abdullah'ın Haşiyesi'* olarak bilinen *"Mantık İlmine Haşiyeler"* adlı eseridir. Bu eser İslam İlimleri Havzaları'nda Molla Abdullah'ın ayrı bir üne kavuşmasının yolunu da açmıştır.

Allâme Molla Abdullah Behabâdî'nin bilinmeyen kişiliği de vardır. Siyasî, içtimaî ve Müminlerin Emiri İmam Ali'nin (as) mukaddes türbesinin denetleme sorumluluğu gibi yönlerinin bulunmasına rağmen maalesef ki henüz bu kişiliğinin ilmî ve amelî yönleri ne üniversiteler ve ne de ilim havzaları tarafından bilinmemektedir

Mantık İlminde Şiî Bir Yazar ve Mahir Bir Üstat

Mantık ilmi, düşünme aşamalarında aklın hataya düşmesini önlemek amacıyla kurulmuştur bir araçtır. Küllî, cüz'î, tenakuz, felsefe ve temel ilkeleri bu ilmin terminolojik kavramları ile beslenen fıkıh ve kelâm gibi teorik bilimlerde özellikle kullanılmaktadır. Müslüman bilim adamları özellikle filozoflar, kelâmcılar ve fakihler teorik bilimleri inceleme ve öğretme konusunda yetenek ve beceri kazanmak için mantık ilmine ihtiyaç duymakta ve fazlaca önem vermektedirler.

Müslümanların mantık ilmi ile tanışmaları, Aristoteles ve diğer Yunan filozoflarının mantığa dayalı yazılarının Arapçaya tercümesi ve aktarılması dönemine kadar uzanır; dolayısıyla mantık öğretimi ilk kez tercüme hareketinin merkezi olan Bağdat'ta Mütercim Ebu Beşir Mettâ ibn Yunus Nestûrî tarafından Aristoteles'in mantık kitabının tercümesi ile gerçekleşmiştir. Mettâ ibn Yunus'un derslerine Ebû Nasr Fârâbî gibi daha sonraları adından çokça söz ettirecek kimseler de katılmaktaydı.[2] O zamandan sonra mantık birçok eğitim merkezinde resmi konulardan biri haline gelmiştir. Tabi ki mantık ilmini öğrenme konusunda birtakım muhalefetleri de beraberinde getirmiştir. *"Kim mantık öğrenirse zındık olur"* sözü o tarihlerde şöhret bulmuş ve İbn Teymiyye gibi bazı din adamları mantık ilmine karşı eserler kaleme almıştır.[3]

Aklî İlimlerde Allâme'nin Üstadları

1.Mir Gıyasûddîn Mansur Şirâzî
2.Cemaleddin Mahmud Şirâzî

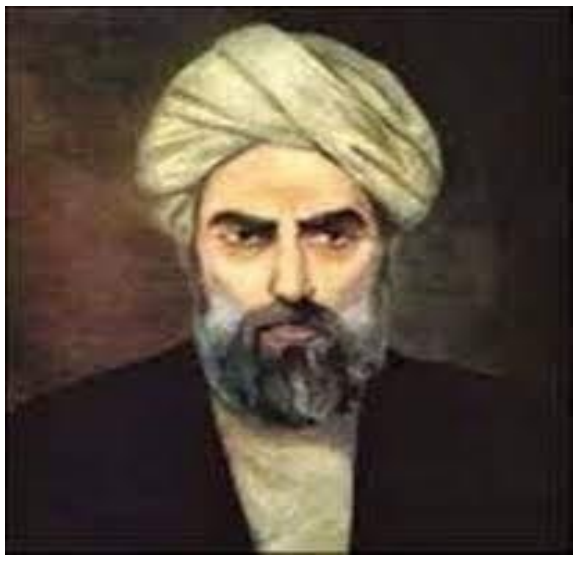
Allâme'nin Sınıf Arkadaşları

1.Molla Ahmed Erdebilî (Mukaddes-i Erdebilî)
2.Mirzacân Bağnevî Şirâzî (Molla Habibullah)

Allâme'nin En Önemli Öğrencileri

1. Şeyh Bahâî (1547-1621) filozof, arif ve ünlü Şiî bilim adamı

2.Şeyh Hasan b. Zeynûddin-i Amilî (Şehîd-i Sanî'nin oğlu) 'Muallim' lakaplı
3.Seyyid Muhammed b. Ali Amilî, 'Medarik' lakabıyla tanınır.

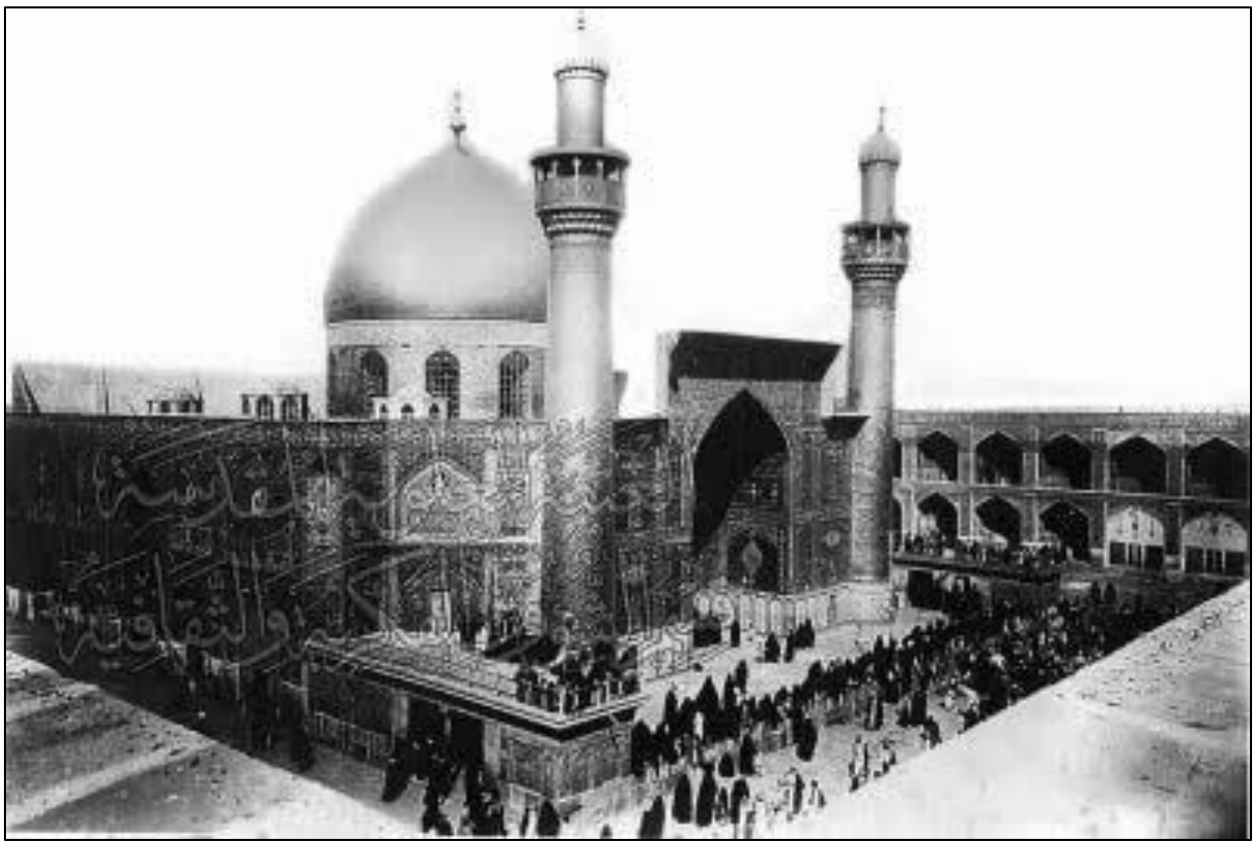
1. "Tüm İran Coğrafyası" Eğitim ve Öğretim Bakanlığı, s.1371, Tahran, 1987

2. İbn Hallikân, c.5, s.153-154; Kes Zehebî, c.15 s.417

3. BKZ. Ebû Heyyân, Kitâb-i Tevhidî, c.1, s.108-128; Süyûtî, s.15, 20, 32, Tahran, 1987

Allâme Molla Abdullah Behabâdî Yezdî'nin Kişisel Yönleri

Basiret, öngörü ve zamanı yerinde değerlendirme
Züht ve takva
Ümmet bilinci adına dinler ve mezhepler arası yapıcı etkileşim
İlim ve amelde ahlakî mihver
Necef-i Eşref'in yöneticiliği ve Hz. Ali türbesi hazinedârlığı.
Ehl-i Sünnet ulemasıyla yapıcı ilişkiler, eserlerine eleştiri ve haşiyeler
Velayet-i Fakihe bağlılık yükümlülüğü
İstikrarlı ve entelektüel düşünceye sahip olma
Aklî ve naklî ilimlerde kapsamlı bilgi
İlim havzasının çeşitli alanlarında içtihat sahibi olma
İlim havzalarında çözüm odaklı projeler
Mütehassıs ve medeniyet yapıcı öğrenciler yetiştirme
Toplumsal konularda yetkinlik
İlimin siyasî ve içtimaî alanda kullanımını sağlama

Hz. Ali (as) Türbesinin Hazinedarlığı ve Safevî Şahı Tahmasb Tarafından Necef Şehri Yöneticiliği

Allâme'nin Necef'te yaşadığı dönemindeki içtihatları anlatılmaya değerdir. Güzel ahlakı, kusursuz yöneticiliği, seyru sülûk ve yüce makamı sayesinde Emirû'l Müminin Hz. Ali'nin türbesinin hazinedarı oldu. Şeyhimiz Muhammed Hırzûddîn onun hakkında şöyle buyurmuştu:
Safevî Şahı Tahmasb, türbenin sorumluluğunu üstlenmek üzere kendisini İran'dan Irak'a yönlendirdiği, başta türbenin anahtarı olmak üzere antika eşyalar hazinesinin ve vakfedilmiş silahların bulunduğu hazine odasının anahtarını da teslim ettiği bilinmektedir. Zira o silahlar türbenin olası saldırılara karşı korunması için orada bulunmaktaydı. Çünkü o dönemde Necef şehri Bedevî Arapların sıkça saldırılarına maruz kalıyor ve tehlike altında sayılıyordu.

Hz. Ali'nin Türbe-i Şerifinin Yönetimi ve Hazinedarlığı

On altıncı asrın ikinci yarısından itibaren Necef ilim havzasına ilmî canlılık tekrar geri dönmüştü. Hz. Ali türbesinin hazinedarlığı ve Necef şehrinin yöneticisi olan Allâme Behabâdî, Safevî şahının desteğiyle içme suyu kanalları kazdırıp suya ulaşımı kolaylaştırmış, şehrin emniyetini sağlamak amacıyla surlar inşa etmiş, bölge sakinlerinin güvenliği adına önemli adımlar atmıştı. İşte tüm bu faaliyetler Necef ilim havzasının yeniden canlanmasının nedenleri olarak sayılmıştır. Burada çok önemli bir okula da değinmek gerekir.

Bilgece Yönetim

İslam Devletleri ve Mezhepleri Arasında Ünsiyet Mihveri "Atebât-ı Âliyat"

Osmanlı padişahı "Sultan Üçüncü Murad" Necef şehrine gelip Müminlerin Emiri Hz. Ali'nin (as) mübarek türbesine müşerref olduklarında, Molla Abdullah'ı güzel davranışı, iyi yönetimi ve hizmetinden ötürü türbenin yönetimine devam edip kalmasını istedi. Nitekim İmam Ali türbe yönetimini Molla Yusuf'un zamanına kadar (ö.1854) çocukları ve torunları sürdürdü.

Molla Abdullah Medresesi

Bu okulun yapılış tarihi on altıncı asrın ikinci yarısına denk gelmektedir. Molla Abdullah Behabâdî Yezdî (ö.1573) bulunduğu yüzyılın aklî, klasik ve edebî ilimlerinde önde gelen isimlerden ve üstatlarından olmuştur. Sa'deddin et-Teftâzânî'nin mantık ve kelâma dair eseri olan 'Tehzîbû'l Mantık ve'l Kelâm' kitabının haşiyesi bu dönemde Necef İlim Havzasında kaleme alınmıştır. Bu eser hâlihazırda da ilim havzalarının yaygın ders kitaplarından sayılmaktadır.

Mehdiye Medresesi

Aslında bu okul, Allame Molla Abdullah Behabâdî Yezdî'nin Hz. Ali'nin (as) türbesine geldiği ilk dönemlerde türbenin yönetimi için kurulan, daha sonra okula dönüştürülen ve halen Mehdiye Medresesi olarak şöhret bulan okuldur. Medrese, Mişrâk mahallesinde Allâme Seyyid Mehdi Bahrû'l U'lûm'un ve Şeyh Tûsî'nin kabri karşısında, Kavvâm okulu yakınlarında yer almaktadır.

Başkalarının Gözünden Allâme Behabâdî Yezdî

Şeyh Bahâî Gâzî'nin tefsir ve haşiyesinde şöyle yazmaktadır:

"Tehzibû'l Mantık eserinin haşiye sahibi

Ahund Molla Abdullah'ın huzurunda talebelik yapmıştım. Kendisi, onu "Allâme Yezdî" olarak tanımlıyordu."

Seyyid Ali Han Kebir "Selafetû'l Asr" kitabında şöyle yazmakta:

"Kimse onun ilmine, takvasına ve faziletine erişemez. Kendisi fıkıh ve mantık ilminde oldukça faydalı kitaplar yazmıştır."[4]

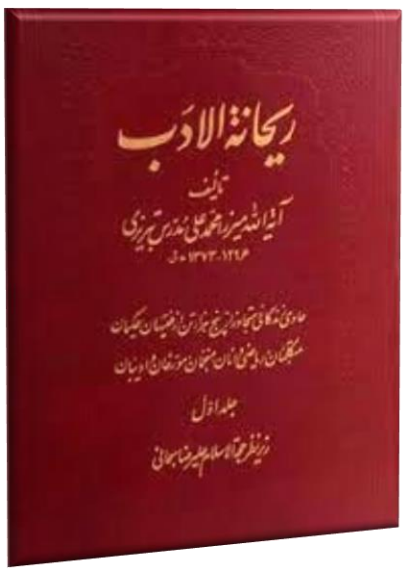
Hindistan'da ikamet eden Molla Emin Ahmed Râzî, "Heft İklim" yani yedi coğrafî bölge kitabında "Mevlâna Abdullah" unvanı altında şöyle yazmaktadır:

"Daima o kıymetli kalemiyle yazılarını çağın sayfalarına yazmış, sahada ve anlatmada emsallerinden ve yaşıtlarından önde olmuştur. Fıkhî tekniklere öylesine vakıftı ki şöyle derdi: bir konuyu incelemeye başladığımda Allah'ın inayetiyle var olan aklî delilleri öyle bir ele alır ve delillendiririm ki en ufak bir şüphe dahi baki kalmaz."

Üstat Şehit Mutahhârî Molla Abdullah hakkında şöyle der:

"Molla Abdullah, mantık dersinde tam bir talebe kitabı olan 'Tezhibû'l Mantık Hâşiyesi'

ile tanınmaktadır. Bazıları onun şer'i ilimler hakkında bilgisi olmadığını iddia etmişler. Ancak tam tersine, o hem bir fakih hem de aklî ilimler ehliydi; O tam bir mantık ustasıydı. Şirâz'da Cemalûddin Mahmud Sabikuzzikr ve Mir Gıyasûttin Deştekî'nin nezdinde ilim tahsil etmişti."

Reyhânetû'l Edeb eserinin yazarı Muhammed Ali Müderris-i Tebrizî bir notunda şunu yazmıştır:

"Ahund, dönemin âlimlerinin önderiydi. Züht ve takvada eşsiz birisiydi."

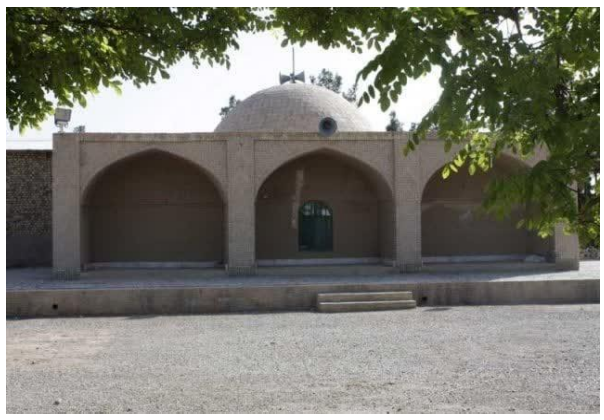
Zamanının allâmesi, mantık ilminin fakihi, fazilet sahibi âlim, asrının zahit ve takva ehli, şerhleri ile öne çıkan, mantık ilminin güçlü düşünürü olan Behabâdî Yezdî için tüm bu ibareler onun ilmî mertebesinin ve manevî derecesinin boyutlarını göstermektedir.

Allâme Mustafa ibn Fethullah el-Hamevî "Fevâidû'l İrtihâl ve Netaicû's Sefer" adlı kitabının 4. cildi 439-440. sayfalarında şunları yazmıştır:

"Molla Abdullah ibn Hüseyin Yezdî haşiye kitabında şöyle yazmıştı: "Bu konu yine bir tekrardır ancak güzel konular eklenerek tekrar edilmiştir.

O, hiç tartışmasız son döneminin benzersiz bir acem muhakkiklerindendi. Takvası ve ulu makamı göz önüne alındığında kendi asrından hiçbiri ona denk değildi. O farklı bölgelerde benzeri görülmemiş bir üne sahipti. İlmî çalışmalarında, bilimsel konuları işin ehline anlatmakta mahir ve oldukça gayretliydi. Dersleri oldukça bereketliydi, onun nezdinde ilim ile uğraşan herkes faydasını görürdü.

İri bir cüsseye, gerçekten nurlu bir yüze ve mütevazı bir karaktere sahipti. İlmi konularda sakin, dikkatli ve insaflıydı."

Allâme Behabâdî Yezdî'nin Kabri

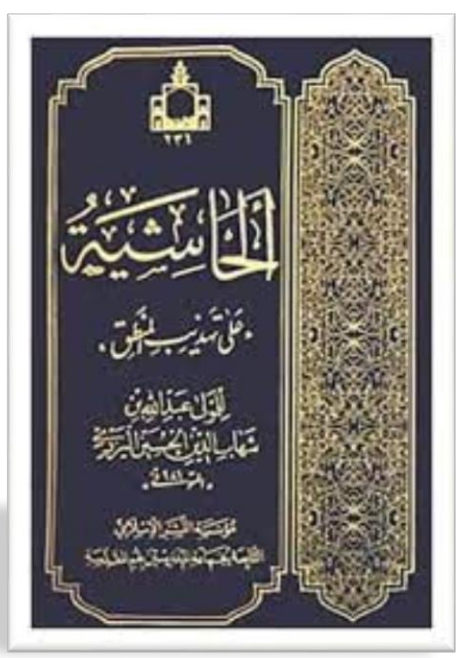
Âlim, araştırmacı, tanınmış bir mantıkçı ve Emirû'l Müminin Hz. Ali'nin türbe yöneticisi olan Molla Abdullah ibn Şehabûddin Hüseyin Yezdî 1573 (h.k.981) yılında Hakk'a yürüdü ve Büveyhîler Devleti şahlarından Adudüdevle'nin de mezarının bulunduğu Hz. Ali türbesinin avlusuna defnedildi. Mezarının bulunduğu nokta avlunun doğu kapısından giriş yapılan yerdedir.

Molla Abdullah'ın Birçok Eseri vardır

ve onlardan bazıları şunlardır;

1.Sa'deddin et-Teftâzânî'nin Tezhibû'l-Mantık hâşiyesi
2.Tezhibû'l-Mantık hâşiyesi (Arapça-Farsça)
3.Teftâzânî'nin Muhtasar hâşiyesi
4.Teftâzânî'nin Mutâvvil'ine hâşiyesi

5.et-Ticâretû'l-Rabihe – Fatiha Suresi tefsiri
6.Şia İslam hukukunda kaideler şerhi

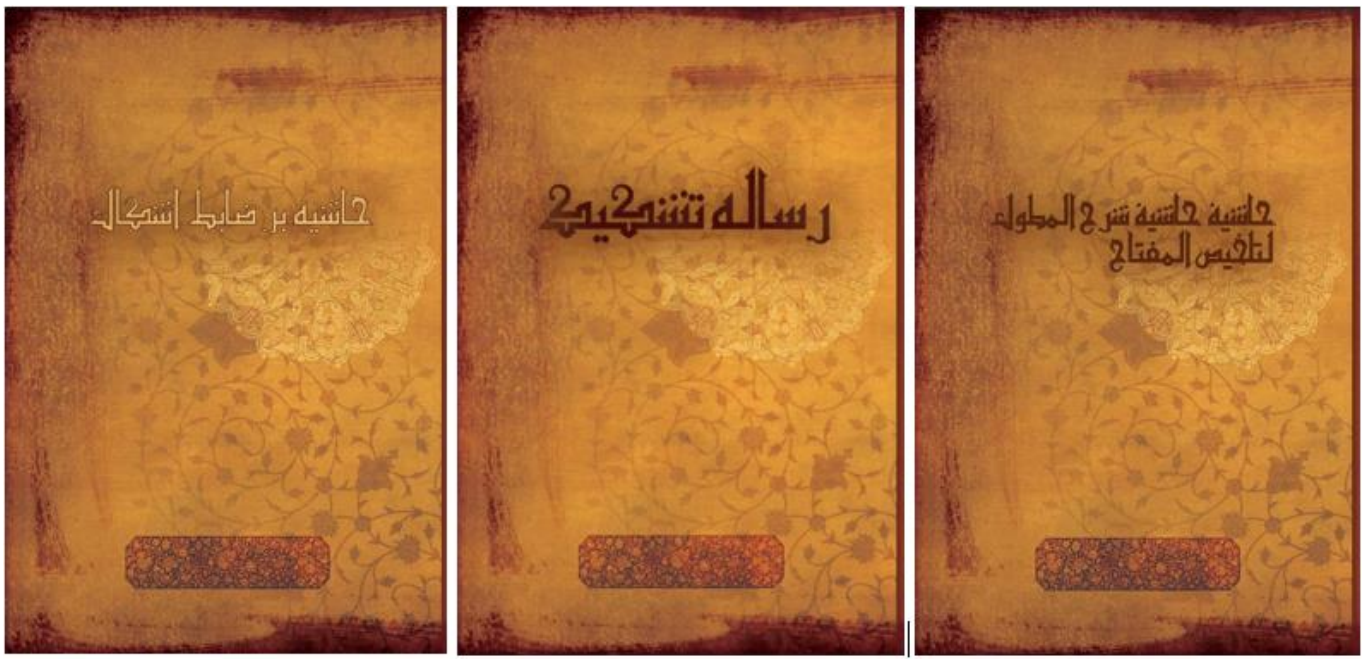
5.et-Ticâretû'l-Rabihe – Fatiha Suresi tefsiri
6.Şia İslam hukukunda kaideler şerhi

7.Şerifiyye Hâşiyesi'ne hâşiye
8.Şemsiyye Hâşiyesi'ne hâşiye
9.ed-Dûrretû'l-Seniyye fi Şerh-i Risaletû'l Elfiyyetû'ş-Şehidiyye
10.Şerhû'l Ecâle
11.Şerh-i Cedid Tecrid Hâşiyesi'ne haşiye
12.Şerifiyye ve Celâliyye Hâşiyesi'ne hâşiye
13.Tecrit şerhinin Cevâhir konusuna haşiye
14.Devânî Hâşiyesi'nin 'İlim' babına haşiye

Molla Abdullah'ın Haşiyelerine Yapılan Önemli Haşiyeler

Allâme Şeyh Âga Bûzorg-i Tehrânî haşiye konusunda şöyle yazmaktadır:
Ahund Molla Abdullah Behabâdî'nin ilmî haşiyelerine şimdiye dek birçok haşiye yazılmıştır. Onlardan bazılarını 'ez-Zerîa ilâ Tesânîfi'ş-Şîa' kitabında sırasıyla şöyle değindik:

4. el-Fevâidu Rezevî, Şeyh Abbâs Kummî, s.249

1.Şeyh İshâk Hûveyzî'nin Molla Abdullah'ın 3 bin beyitten müteşekkil kıyas konusuna kadar ele aldığı hâşiyesi
2.Muhammed Takî ibn Muhammed Kermânî'nin hâşiyesi1
3.Molla Muhammed Hüseyin ibn İsmail Yezdî'nin 'Sırât-ı Mûstakîm' olarak tanınan hâşiyesi
4.Molla Muhammed Cafer Şeriatmedârî'nin oğlu Şeyh Muhammed Hasan'ın hâşiyesi
5.Seyyid Muhammed Tabâtabâî'nin oğlu Şeyh Muhammed Said hâşiyesi
6.Mir Sadrûddîn Yezdî'nin hâşiyesi olan 'Mersâû'l Hevâşi'
7.Keşfû'l-Estâr olarak bilinen hâşiye
8.Ta'dilû'l Mizân hâşiyesi
9.Şeyh Abdurrahim hâşiyesi
10.Molla Abdurrezzâk Lâhicî hâşiyesi
11.Mirza Abdulgaffar hâşiyesi
12.Kemalûddîn Hüseyin oğlu Mirza Ali Rıza hâşiyesi
13.Ahmed Ali Karaçedagî Tebrizî'nin oğlu Mirza Muhammed (ö.1893) hâşiyesi
14.Kurban Ali Erdebilî'nin oğlu Muhammed Ali hâşiyesi
15.Molla Muhsin Tehrânî hâşiyesi
16.Muhammed Tâhir Kazvinî'nin oğlu Molla Muhsin hâşiyesi
17.Mirza Muhammed Tenekabunî hâşiyesi
18.Mirza Muhammed Yezdî hâşiyesi
19.Seyyid Muhammed Mehdi b. Ca'fer Musavî hâşiyesi
20.Muhsin Geylanî'nin (Hicri Kamerî 12. yüzyıl bilginlerinden) oğlu Molla Nezâr Ali hâşiyesi

Kaynakça

-'Dâneşnâme-i Cihân-i İslam' yazar: İslam Ansiklopedisi Vakfı c.1, s.113
-'Necefû'l Eşref Tarihi' yazar: Abdûrrezzâk Hırzûddîn, c.2, s.274, Muarifû'l Ricâl 4/2
-'Mebâhisû Irâkiyye' 93/1, Mevsuatû Atabatû'l Mukaddese (Necef Bölümü) 202/1
-'Necefû'l Eşref Tarihi' yazar: Abdûrrezzâk Hırzûddîn, c.2, s.274, Muarifû'l Ricâl 53/1
-Murtaza Mutahhârî; 'İran ve İslam'ın Karşılıklı Hizmetleri', s.580
-Şeyh Abbas Kummî 'el-Fevâidû'l Rezevîyye' s.249-506
- 'Heft İklim' Emin Ahmed Râzî Kelkese, s.179, 1963
- 'Fevâidû'l İrtihâl ve Netâicû's-Sefer' c.4, s.439-440

